

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На правах рукопису

Х О М И Н
Оксана Йосипівна

ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛА І ЗАЙНЯТІСТЬ
(РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Спеціальність: 08.09.02. – Зайнятість та ринок праці

АВІОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Л Ъ В І В - 1 9 9 7

00760911 (0)

337.84
Дисертацією є рукопис. Робота
регіональних досліджень НАН України.

Науковий керівник: доктор географічних наук, професор
Писаренко С. М.

Науковий консультант: доктор економічних наук
Мальський М. З.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Богиня Д. П.
кандидат економічних наук, доцент
Крикливець М. Ф.

Провідна установа: Ужгородський державний університет

Захист дисертації відбудеться "19" лютого 1997р.
о 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д.04.10.01 по захисту дисертації на здобуття наукового сту-
пеня доктора наук в Інституті регіональних досліджень НАН
України за адресою: 290026, м.Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту
регіональних досліджень НАН України.

Автореферат розісланий "18" січня 1997р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук В.І.Жовтанецький

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність дослідження. Перехід України від командно-адміністративних методів господарювання до ринкової економіки характеризується реформуванням аграрної сфери. Суть його полягає у здійсненні земельної реформи, розвитку різних форм власності і господарської діяльності, що безпосередньо пов'язано з зміною структури зайнятості трудового потенціалу (ТП) села, його відтворенням, формуванням ринку сільської праці. В сучасних умовах на процес відтворення ТП села впливає погіршення демографічної ситуації у сільській місцевості, зменшення попиту на робочу силу за межами сільськогосподарського виробництва, структурні зміни зайнятості у сільському господарстві.

Трансформація структури сільської зайнятості призводить до зростання чисельності незайнятого населення, утворення ринку сільської праці. Такі зміни вимагатимуть більш різнобічної сфери прикладення праці на сільських територіях.

Необхідність і актуальність вирішення питання зайнятості на селі сьогодні є характерною для всіх регіонів України, але в різних регіонах їх вирішення має свої особливості в залежності від етапності впровадження реформи та специфіки кожної конкретної території. Тому, в нових економічних умовах для ефективного використання ТП села існує необхідність глибокого наукового осмислення, теоретичного і практичного вдосконалення соціально-економічного механізму регулювання відтворення ТП як на регіональному рівні, так і безпосередньо в сільській місцевості.

1.2. Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці концептуальних підходів до визначення регіональних особливостей відтворення ТП села, трансформації зайнятості і формування ринків сільської праці.

При розв'язанні даної мети вирішувалися такі завдання:

- розкрити суть і зміст поняття ТП села;
- визначити фактори, які впливають на процес відтворення ТП на регіональному і локальному рівнях;
- проаналізувати структуру зайнятості сільського населення в умовах розвитку нових форм господарювання;
- провести аналіз існуючих економічних концепцій ринку праці;
- визначити структуроформуючі, ієрархічні рівні ринку праці;
- проаналізувати сегментаційно-компонентну структуру ринку праці;
- розглянути структуру зайнятості ТП села, ринок праці як на регіональному, так і на локальному рівнях (на прикладі Львівської області);
- запропонувати соціально-економічний механізм трансформації зайнятості ТП села.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є ТП села, сільська зайнятість в умовах переходу економіки до нових методів господарювання.

Об'єкт дослідження - працездатне сільське населення, його зайнятість та регіональні і локальні ринки праці на прикладі Львівської області.

1.4. Методологія і методи дослідження. Методологічною основою проведення дослідження послужили праці українських і зарубіжних вчених з питань відтворення ТП села, формування ринку праці, безробіття, реформування аграрного сектору економіки, зайнятості, державні законодавчі акти та постанови уряду України, нормативні та методичні документи.

У процесі дослідження застосовувалися методи порівняльного і системного аналізу, статистичний, абстрактно-логічний, картографічний. Основні положення роботи, висновки та пропозиції базуються на використанні та узагальненні даних

статистичних служб Львівської області, матеріалів обласного і районних управлінь сільського господарства, річних звітів колективних сільськогосподарських підприємств.

1.5. Наукова новизна полягає в наступному:

- на основі узагальнення існуючого досвіду вивчення ТП запропоноване власне тлумачення поняття ТП села;
- обґрунтовано роль демографічних, економічних, соціальних компонентів у процесі відтворення ТП села;
- висвітлено особливості зайнятості ТП села в умовах функціонування різних форм власності і господарювання;
- розроблена концепція ієрархічних рівнів ринку праці, його регіоналізація;
- визначена сегментаційно-компонентна структура регіональних ринків праці, яка відображає диференціацію ринку праці на основі дії системи соціально-економічних факторів;
- на основі системного аналізу з врахуванням конкретних регіональних особливостей здійснено соціально-економічну оцінку сучасної структури сільської зайнятості і ринку праці;
- запропоновано соціально-економічний механізм трансформації зайнятості ТП села.

1.6. Практична цінність роботи полягає у дослідженні регіональних особливостей відтворення ТП села, структури його зайнятості, формуванні ринків сільської праці, що може бути використано в господарській практиці при формуванні регіональної політики сільської зайнятості.

1.7. Апробація роботи. Основні положення дисертації доповідалися на науковій конференції "Проблеми географії України". (Львів 25-27 жовтня 1994р.); на "VII з'їзді Українського географічного товариства (Київ -1995р.), наукових семінарах Інституту регіональних досліджень НАН України.

1.8. Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 5 наукових робіт, загальним обсягом 2.1

Львів м. В. Стефанюк
АН України

друкованих аркушів.

1.9. Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, який нараховує 284 найменування.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ

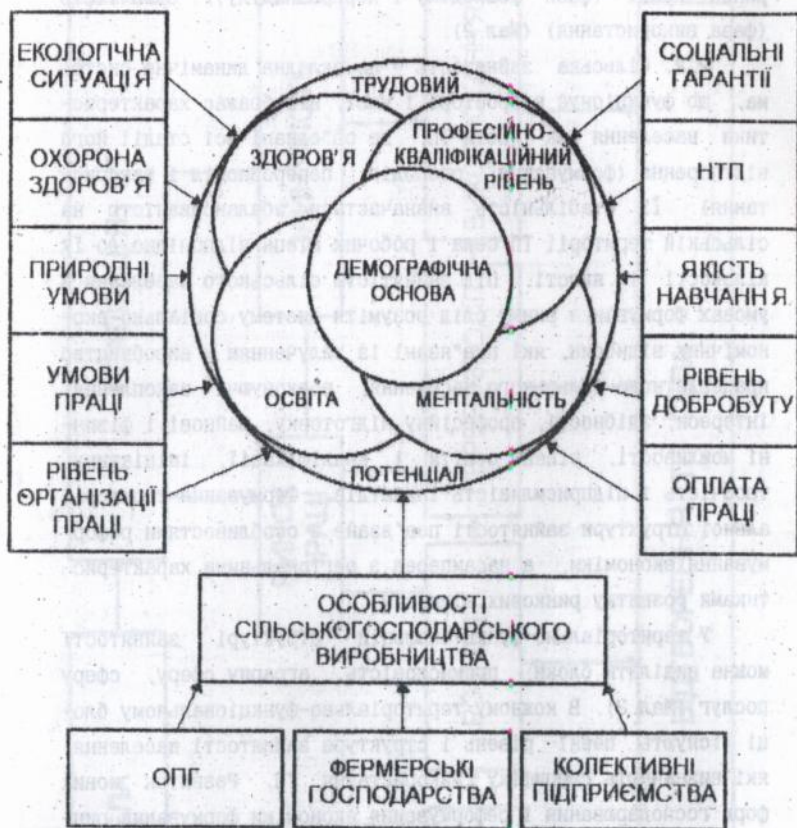
2.1. ТП села - це трудові можливості сільських жителів, які можуть бути зайняті у сільськогосподарському і несільськогосподарському виробництві, індивідуальною трудовою діяльністю та інфраструктурі села.

ТП села - це динамічна територіальна, соціально-економічна система, яка характеризується якісними (демографічними: вік, стать, стан здоров'я, сімейне положення, кількість дітей; освітніми: рівень освіти і професійної підготовки; творчими: ефективність праці, поліпшення організації праці, зростання її інтенсивності) та кількісними (народжуваність, смертність, кількість населення, тривалість робочого часу) характеристиками, що розкриваються або можуть бути розкриті в процесі праці.

Формування ТП села проходить за рахунок таких компонентів: демографічної основи, здоров'я, освіти, рівня професійної кваліфікації, мобільності зайнятого населення. Вони, в свою чергу, підлягають впливу зовнішніх факторів (Мал.1).

ТП села розглядається як здібність до праці, сукупність фізичних та духовних здібностей людини, які використовуються у різного роду діяльності. Основу індивідуального ТП складає працездатність, тобто стан здоров'я, знання та вміння, які дають можливість людині виконувати роботу певної кількості та якості.

Процес відтворення ТП села безпосередньо або посередковано пов'язаний з певними етапами реалізації ТП, які формують систему його реалізації: власне ТП (фаза формування);

Мал. 1. Фактори формування трудового потенціалу села

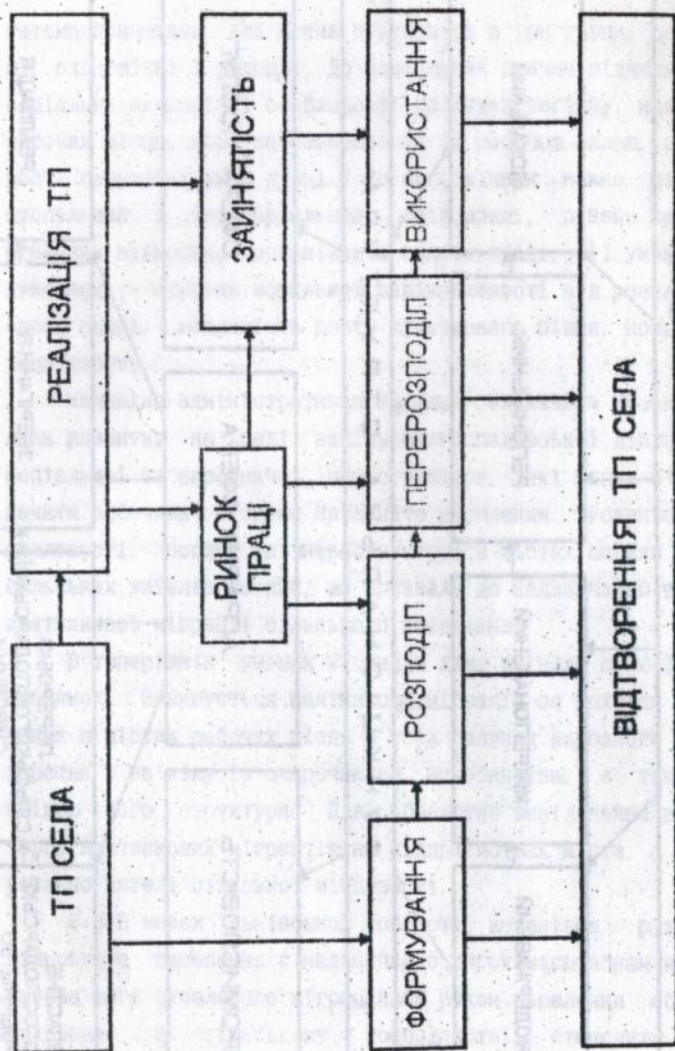
ринку праці (фази розподілу і перерозподілу); зайнятість (фаза використання) (Мал. 2).

2.2. Сільська зайнятість - це складна динамічна система, що функціонує в просторі і часі, відображає характеристики населення як носія ТП, де об'єднані всі стадії його відтворення (формування, розподіл, перерозподіл і використання). Її стабільність визначається збалансованістю на сільській території ТП села і робочих місць відповідно до їх кількості і якості. Під зайнятістю сільського населення в умовах формування ринку слід розуміти систему соціально-економічних відносин, які пов'язані із залученням у виробництво працездатного сільського населення, враховуючи захоплення, інтереси, здібності, професійну підготовку, майнові і фізичні можливості, рівень освіти і кваліфікації, ініціативу, творчість і підприємливість індивідів. Формування територіальної структури зайнятості пов'язане з особливостями реформування економіки, а насамперед з регіональними характеристиками розвитку ринкових відносин.

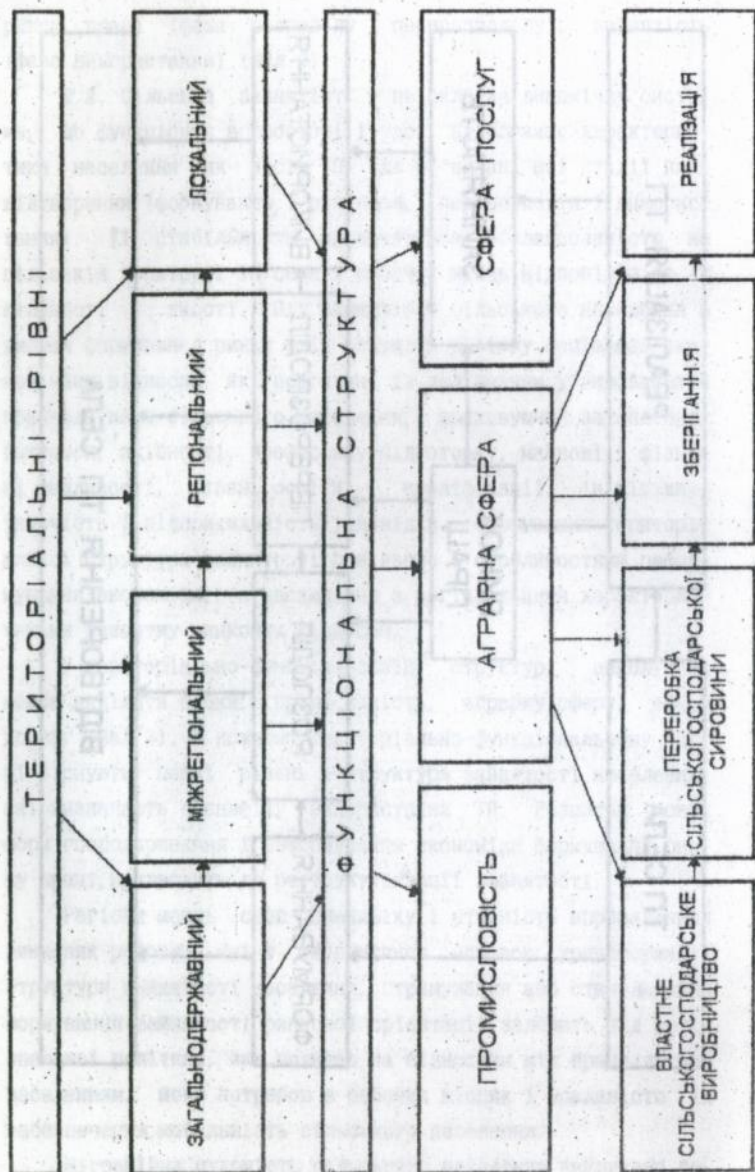
У територіально-функціональній структурі зайнятості можна виділити блоки: промисловість, аграрну сферу, сферу послуг (Мал. 3). В кожному територіально-функціональному блоці існують певні рівень і структура зайнятості населення, які визначають специфіку використання ТП. Розвиток нових форм господарювання і реформування економіки формування ринку праці, призводить до реструктуризації зайнятості.

Регіони мають свою специфіку і етапність впровадження ринкових реформ, які є економічною основою трансформації структури зайнятості населення. Стимування або стримування формування зайнятості ринкової орієнтації залежить від регіональної політики, яка впливає на відносини між працездатним населенням, його потребою в робочих місцях і можливістю їх забезпечення, мобільністю сільського населення.

Міграційна рухомість сільського населення викликана ба-

Мал. 2. Складові реалізації грудового потенціалу села

Мал. 3. Територіально-функціональна структура зайнятості сільського населення

гатьма причинами, які можна згрупувати в три групи: соціальні, економічні і духовні. До соціальних причин відносяться - соціально-економічні особливості розвитку регіону, наявність робочих місць, міра забезпеченості їх робочою силою, особливості галузевих умов праці. До економічних можна віднести суспільний і територіальний поділ праці, рівень розвитку ринкових відносин, організацію оплати праці, її умови. До духовних - ступінь моральної зацікавленості від результатів своєї праці, можливість росту культурного рівня, покращення умов побуту.

Командно-адміністративна система визначила низький рівень розвитку на селі несільськогосподарської діяльності, соціальної та виробничої інфраструктури, які могли б забезпечити робочими місцями незайняте населення. Розвиток промисловості, послуг та інфраструктури в містах сприяв потягу сільських жителів до них, що призвело до надзвичайно високої маятникової міграції сільського населення.

В теперішніх умовах міграція дещо змінила свою форму і напрямок. Зменшується маятникова міграція за рахунок скорочення в містах робочих місць в усіх галузях народного господарства у зв'язку із скороченням виробництва, а також із зміною його структури. Йде абсолютне вивільнення в першу чергу маятникових мігрантів на підприємствах міста, а це переважно жителі сільської місцевості.

2.3. В межах Львівської області механічна рухомість сільського населення є надзвичайно широкомасштабним явищем. Питома вага охопленого міграційним рухом населення області, що працює в сільському господарстві, становить 37,3% (1995р.), з них 10,3% - маятникові мігранти. На локальному рівні (Жовківський район) ці показники відповідно 41,6% і 17,1%, з яких у міста і селища міського типу доїжджає на роботу 6,3% всього зайнятого населення.

На підприємствах і організаціях інших галузей народного

господарства області зайнято 49.4% населення, 89.7% з яких є маятникові мігранти. Майже всі (83.6%) вони працюють у містах і селищах міського типу.

Частка зайнятого населення у соціальній сфері Львівської області становить 12.9%, з яких у сільській місцевості працює лише 50%. Максимальне значення цього показника відмічається у Дрогобицькому, Жовківському, Пустомитівському, Сколівському і Стрийському районах, де зайнятість сільського населення у соціальній сфері коливається в межах від 14.6% до 19.1%, а міграційна рухомість зайнятого населення - від 30.2% до 77.2%.

2.4. Розподіл і перерозподіл ТП безпосередньо пов'язані з ринком праці села, який визначає купівлю-продаж робочої сили і опосередковане поєднання речових і людського факторів виробництва. Через ринок праці здійснюється механізм розподілу і перерозподілу працездатного населення за галузями господарства.

Нові умови господарювання характеризуються появою і подальшим зростанням безробіття серед сільського населення. Сільські жителі, які втрачають робочі місця в містах, повертаються в сільську місцевість, де і збільшують ряди незайнятого населення, тобто проходить формування сільського ринку праці.

Ринок праці має певний соціально-економічний механізм організації ТП, де визначаються засоби для досягнення його збалансованості, методи впливу на зайнятість, заробітну платню. На формування сільського ринку праці впливає: реструктуризація української економіки; розвиток і формування різних форм власності і господарювання; реформування системи мотивації праці; скорочення робочих місць з абсолютним вивільненням маятникових мігрантів на промислових підприємствах; низький рівень розвитку соціальної інфраструктури. Формування ринку праці відбувається з врахуванням якості ТП.

Перехід економіки до ринкових умов господарювання сприяє посиленню диференціації ринку праці через поглиблення поділу праці, розвиток факторів виробництва, різноманітність форм власності.

Сільський ринок праці виконує роль посередника між продавцем робочої сили села і його покупцем (роботодавцем). Він координує рух попиту і пропозиції робочої сили між ними і впливає на структуру сільської зайнятості.

2.5. Ринок праці, як складну економічну систему, потрібно розглядати на різних рівнях. В результаті реформування економічної системи в Україні почав формуватися внутрідержавний ринок праці, який має територіальну і галузеву структуру.

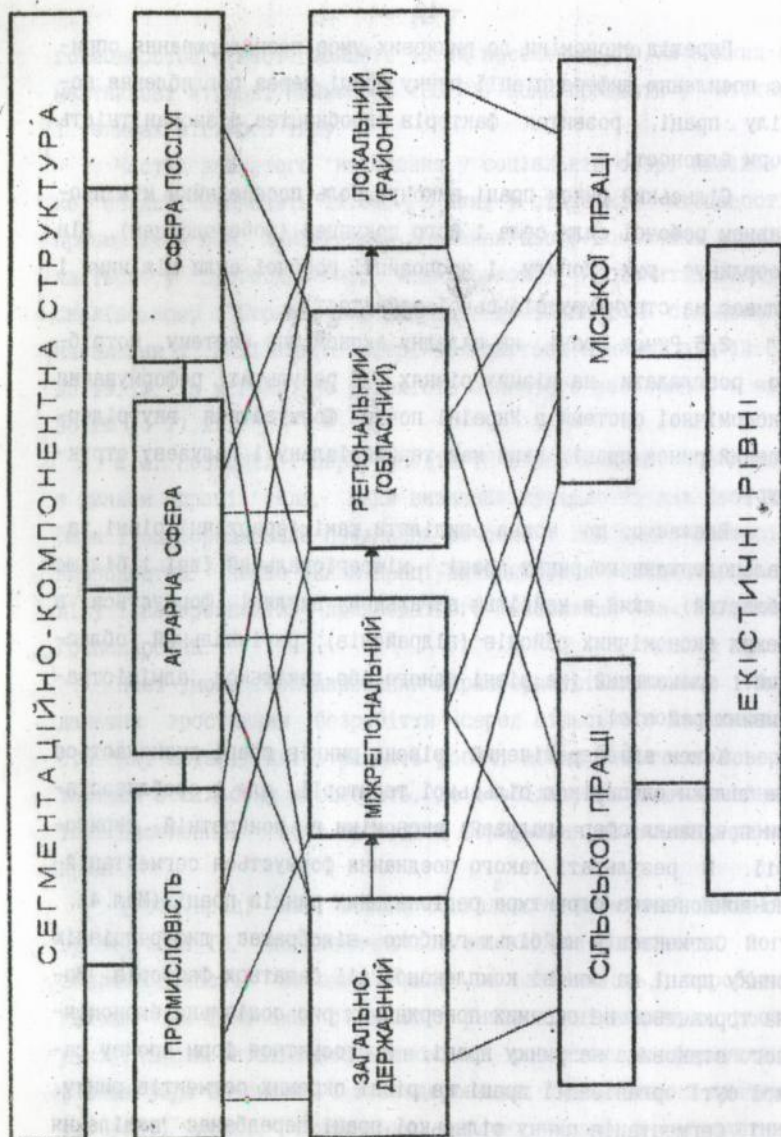
Вважаємо, що можна виділити такі ієрархічні рівні загальнодержавного ринку праці: міжрегіональний (дві і більше областей), який в найбільш загальному вигляді формується в межах економічних районів (підрайонів); регіональний (обласний); локальний (на рівні одного або декількох адміністративних районів).

Кожен вищеперелічений рівень ринків праці визначається не тільки специфікою сільської території, але і особливостями поєднання сфер (галузей) економіки в конкретній території. В результаті такого поєднання формується сегментаційно-компонентна структура регіональних ринків праці (Мал. 4).

Сегментація найбільш глибоко відображає диференціацію ринку праці на основі комплексної дії багатьох факторів. Вона торкається не окремих поверхневих рис соціально-економічного становища на ринку праці, а стосується форм прояву самої суті організації праці на рівні окремих сегментів ринку.

Сегментація ринку сільської праці передбачає виділення сегментів: власне виробництво сільськогосподарської сировини, її переробку, зберігання та реалізацію.

Формування регіональної і сегментаційно-компонентної

Мал. 4. Територіально-сегментційна структура ринків праці

структури визначається також особливостями системи міського і сільського розселення населення, специфікою міської і сільської праці.

Запропоновану типологію ринків праці необхідно розглядати як динамічну систему, кожний елемент якої знаходиться у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими елементами. Рушійною силою існування такої системи є рух робочої сили, безпосередньо пов'язаний з відтворенням ТП, а також з поглибленням поділу праці.

Регіональні відмінності констатують те різноманіття, що є в єдиній системі. Їх певна ієрархічність є важливою характеристикою економічної системи відповідного рівня, де враховуються територіально-функціональні одиниці, в тому числі певний тип відтворення ТП.

Аналізуючи регіональний ринок праці Львівської області, необхідно сказати, що зростання чисельності безробітного населення проходить швидкими темпами. Так, в 1991 році було зареєстровано всього 1208 безробітних. На протязі чотирьох років чисельність безробітного населення зросла до 15466 чол. Сільський ринок праці на кінець 1995 р. характеризував 5416 чол. безробітного населення.

У Львівській області максимальна чисельність від 475 до 715 безробітних зареєстрована у Старосамбірському, Самбірському, Турківському, Сколівському, Миколаївському і Яворівському локальних ринках праці, а мінімальна - на Кам'яно-Буському, Бродівському і Золочівському від 92 до 58 чол. (табл.1). Дослідження підтверджують нашу гіпотезу про наявність і зростання чисельності безробітного населення на сільських територіях, тобто про наявність ринку праці на селі. А це в свою чергу підтверджує нашу думку про необхідність розвитку і розширення сфери прикладення праці не тільки у сільсько господарському виробництві, а і за його межами.

Таблиця 1.

Характеристика локальних ринків праці
Львівської області

Локальні (районні) ринки праці	Всього безробітних, чоловік		в тому числі на сільських ринках праці		
	1991	1995	Всього 1995	в % до заг. чис. сільсь- кого нас.	в % до заг чис. праце- здат. нас.
ВСЬОГО ПО ОБЛАСТІ	1208	5415	15466	0.50	1.01
Бродівський	38	73	215	0.18	0.40
Буський	3	252	460	0.73	1.54
Городоцький	24	485	306	0.60	1.17
Дрогобицький	50	1006	270	0.39	0.77
Жидачівський	21	414	180	0.36	0.79
Жовківський	17	352	120	0.16	0.33
Золочівський	26	305	58	0.12	0.26
Кам'янка-Бузький	4	225	92	0.24	0.49
Миколаївський	43	1240	610	1.33	2.65
Мостиський	8	425	142	0.30	0.64
Перемиський	46	317	117	0.30	0.67
Пустомитівський	24	234	167	0.18	0.32
Радехівський	23	300	157	0.39	0.83
Самбірський	148	890	175	0.72	1.46
Сколівський	68	447	446	1.35	2.83
Сокальський	36	383	496	0.18	0.36
Старосамбірський	58	704	115	0.66	1.35
Стрийський	69	623	438	0.24	0.46
Турківський	50	596	147	1.04	2.06
Яворівський	53	1969	485	1.05	2.09

2.6. Структурні зміни, що пов'язані з трансформацією сільської діяльності, сприятимуть багатофункціональному розвитку за рахунок збільшення робочих місць, які не пов'язані безпосередньо з сільським господарством, що дозволить збільшувати доходи сільських мешканців.

Більшу увагу при створенні робочих місць потрібно приділяти в першу чергу сфері послуг. Це, по-перше, створення ремонтно-будівельних бригад, слюсарних, ковальських, радіо і телевізійних майстерень. Таким чином населення з різною якістю ТП зможе знайти місце прикладення праці.

У високорозвинених країнах Західної Європи з'являються нові спеціальності в сільській місцевості, пов'язані з новими машинами, електронними приладами та сучасними системами

організації та управління. Як приклад, електроніки, монтери установок, службовці з обслуговування комунікацій та зв'язку, банків, поліції. Серед жінок в цих країнах зросла зайнятість у торгівлі, бухгалтерії, в різного типу бюро, а також в обслуговуванні сільського населення (перукарі, масажисти, косметологи) та у службі охорони здоров'я (медичні сестри, няні для дітей, няні у будинках спокійної старості). Величезне значення для зайнятості сільського населення буде мати розвиток переробної промисловості. Ця діяльність призведе до бажаних змін як у самому сільському господарстві, так і за його межами.

Розвиток і ефективність зберігаючої і переробної діяльності має важливе значення для розширення зайнятості тому, що, є можливість залучення сільських жителів до праці не тільки у сільськогосподарському виробництві, але і за його межами. Процес підприємництва у переробній промисловості включає в себе застосування і використання нових технологій, що буде розширювати сферу прикладення праці, призведе до утворення на сільській території інфраструктури міського характеру і буде сприяти сільській урбанізації.

Реформа, що проходить в аграрній сфері, пов'язана з вирішенням проблем встановлення різних форм власності та господарювання на селі. Приватизацію потрібно розглядати як шлях до створення ефективних форм господарювання і зайнятості. Приватна власність - найважливіший чинник підвищення продуктивності праці, стимул до підвищення зацікавленості товаровиробника у результатах своєї діяльності та збільшенні обсягів виробництва продукції. Вона сприяє розвитку підприємницької діяльності на селі, поширенню малого бізнесу. Через самозайнятість сільського населення, розвивається малий бізнес в роздрібній торгівлі, готельній справі, агро-туризмі тощо.

2.7. Для покращення використання ТП села необхідно роз-

робити соціально-економічний механізм трансформування структури сільської зайнятості, яка б відповідала вимогам ринкових умов господарювання. Це насамперед фінансово-економічний механізм, організаційно- економічне та інформаційне забезпечення. Удосконалення фінансово-економічного механізму в аграрному секторі економіки повинно передбачати систему заходів правового, організаційно-економічного, інформаційного, наукового, кадрового забезпечення зайнятості сільського населення на регіональному рівні.

Наші дослідження дозволяють стверджувати, що ситуація в сільській місцевості є складна, а це пов'язано з нестачею фінансів (кредитів), відсутністю інфраструктури, яка могла б притягати до себе потенційних інвесторів, низьким рівнем творчої ініціативи, малою кількістю робочих місць, що знаходиться за межами сільськогосподарського виробництва, великою кількістю безробітного населення.

Слід пам'ятати про обмеженість засобів центрального бюджету. Тому необхідно задовільнитися політикою малих кроків через відносно швидке введення резервів людської ініціативи, що, на жаль, у теперішніх умовах не є таким простим, але все ж не є неможливим для реалізації. Однак, не зважаючи ні на що, допомога держави є необхідною. Створення у теперішній час навіть невеликого підприємства, на якому працює декілька або більше десяти чоловік, вимагає великих грошових витрат.

Необхідною стає можливість використання банківського кредиту. Банки, однак, хочуть фінансувати такі інвестиції, які забезпечать швидке повернення кредиту. Тому існує потреба виділення кредитного фонду, призначеного для підтримки господарських ініціатив у сільських районах. Цей кредит повинен бути більш придатним, тобто більш дешевим, а держава повинна забезпечити повернення еквіваленту витрат за цією статтею банкам.

Необхідне зміцнення фінансової бази для багатофункціонального розвитку села як на регіональному, так і на локальному рівні, що дозволить розширити сферу прикладення праці. Це можливо буде зробити на основі зміни валютно-фінансової, кредитної і податкової політики, які будуть сприяти: нагромадженню коштів у місцевих бюджетах, і які потім можуть використовуватися для розширення сфери прикладення праці; проведенню активної політики сільської зайнятості на основі розвитку різних форм власності та господарювання.

Для покращення ситуації в аграрній сфері бажане було б створення податкових пільг, які повинні надаватися для розвитку підприємництва як у самому сільськогосподарському виробництві, так і не зв'язаного з ним матеріального і нематеріального виробництва, яке розташоване на сільській території. Обмеженість капіталовкладень в сучасних умовах можна перебороти власними силами тільки в невеликому діапазоні. Отже, необхідна можливість надходжень капіталу за межі сільського господарства (залучення іноземного капіталу та капіталу окремих осіб), що дасть можливість планомірного, доцільного взаємозв'язку селян з власниками капіталу.

Потрібно розвивати зв'язки з іноземними фірмами, виробляти конкурентноспроможну продукцію для виходу з нею на європейський ринок. Інтенсифікація на основі транскордонного співробітництва сприятиме комплексному розвитку області, що дасть можливість збільшити сферу прикладення праці, і призведе до кращого використання ТП села. Розширення соціальної, виробничої, ринкової інфраструктури прикордонних територій сприятиме не тільки розвитку регіонального і локального ринків праці, але і визначить їх місце у міжнародному поділі праці.

Досвід країн Західної Європи свідчать, що модернізація сільського господарства можлива на основі поєднання сільськогосподарського і несільськогосподарського капіталу, який

надходить з-за меж сільського господарства та розміщується в сільській місцевості.

Розвиток сільських територій повинен базуватися на врахуванні прикордонного положення областей, що дає можливість зростання економічної інтеграції регіонів, розташованих з обох боків кордону.

Організаційно-економічне забезпечення передбачає вирішення таких особливо актуальних питань як створення організаційних центрів з продажу акцій, центрів сертифікатних аукціонів, єдиної системи органів приватизації у Фонді державного майна та в його регіональних відділеннях і представництвах, банку даних про кредитування приватизованих підприємств та різних форм підприємницької діяльності.

Необхідне для жителів села також і інформаційне забезпечення про наявність вільних робочих місць. Таму потрібно створити єдину інформаційну мережу центрів сільської зайнятості, які могли б надавати таку інформацію жителям села.

Заходи на макроекономічному рівні не можуть бути розв'язані без вирішення проблем зайнятості на регіональних рівнях. Необхідне створення соціально-економічного середовища, в якому регіональні органи управління зможуть реально забезпечити: проведення активної політики сільської зайнятості на основі розвитку різноманітних форм і методів господарювання; формування структури агропромислового виробництва, здатної регулювати рівень зайнятості, яка орієнтується на територіальний ринок праці; формування якості ТП села, виходячи з потреб розвитку аграрної сфери та ситуації, яка складається на ринку сільської праці.

3. ВИСНОВКИ.

Проведений в роботі аналіз соціально-економічної і демографічної ситуації на регіональному і локальному рівнях (на прикладі Львівської області) дозволяє зробити узагальнюючі висновки:

ТП села - це трудові можливості сільських жителів, які можуть бути зайняті у сільськогосподарському і несільськогосподарському виробництві, індивідуальною трудовою діяльністю та інфраструктурі села.

3.1. Збільшення депопуляції сільського населення внаслідок систематичного зниження народжуваності і зростання смертності призводить до скорочення приросту сільського населення, а отже і до погіршення якості ТП села.

3.2. У сільській місцевості проходять кардинальні зміни структури зайнятості, суть яких полягає у трансформації сільськогосподарського виробництва та становленні різних форм власності та господарювання на селі, прискореному розвитку підприємництва та малого бізнесу, особистих підсобних і фермерських господарств.

3.3. В нових умовах господарювання проходить формування ринку праці села. Його особливості полягають у скороченні робочих місць з абсолютним вивільненням маятникових мігрантів на промислових підприємствах міста; включенні в нього молодих спеціалістів, реорганізації колгоспів і радгоспів, слабкому розвитку в сільській місцевості приватного несільськогосподарського сектору, низькому рівні розвитку соціальної інфраструктури.

3.4. Виділяємо такі ієрархічні рівні загальнодержавного ринку праці: міжрегіональний, регіональний, локальний. На кон'юнктуру яких впливають такі показники: демографічна ситуація, мобільність робочої сили, якість ТП, землезабезпеченість населення, структура господарського комплексу, еколо-

гічна ситуація, ментальність (культурні та етнічні традиції).

3.5. Розглядаючи сегментацію ринку праці потрібно сказати, що він складається із сукупності більш менш замкнутих ринків, відмінності та ієрархія котрих оцінюється за допомогою показників, що характеризують відмінності у складі ТП і робочих місць, а також їх взаємного співвідношення.

3.6. Для кращого використання ТП села на сільських територіях потрібно розвивати і вдосконалювати: сферу послуг населенню (роздрібна торгівля, різного роду майстерні); переробну галузь сільськогосподарської сировини; агротуризм; сервісне обслуговування як сільськогосподарського виробництва, так і надання послуг населенню.

3.7. Дослідженням становлено тісний зв'язок між рівнем розвитку інфраструктури, насамперед виробничої, та поширенням підприємницької діяльності.

3.8. Потрібно здійснювати регулювання зайнятості на регіональному і локальному ринках праці. Насамперед змінити оплату праці окремих категорій працівників, сприяти перекваліфікації і підвищенню кваліфікації існуючого ТП сільських жителів; сприяти самозайнятості і формуванню вторинної зайнятості сільського населення, надавати підтримку розвитку малого бізнесу і різних форм господарювання.

3.9. Складність сучасної ситуації в сільській місцевості пов'язана з: нестачею фінансів (кредитів), відсутністю сучасної інфраструктури, яка могла б зацікавити потенційних інвесторів, низьким рівнем творчої ініціативи, малою кількістю робочих місць, що знаходиться за межами сільськогосподарського виробництва, великою кількістю безробітного населення.

Регіональний і локальний аспект соціально-економічного механізму використання ТП повинен базуватися на розробці регіональної політики, яка вимагає вироблення диференційованих

заходів на основі економічних методів управління, інвестування, кредитування, оподаткування.

4. Основні публікації по темі дисертації.

4.1. Берко М.Д., Писаренко С.М., Хомин О.Й. Регіональні проблеми формування ринку праці села /Ринок праці в перехідний період. - К., ІЕ НАН України, 1993. С.100 - 109.

Особистий внесок автора: проаналізовано процес приватизації сільськогосподарських підприємств.

4.2. Писаренко С.М., Хомин О.Й. Трансформація українського сільського господарства в перспективі інтеграції з центрально-східною Європою /Соціально-економічні проблеми управління розвитком регіону в умовах трансформації економіки: Збірник наукових праць. - Львів, ІРД НАН України, 1994, С.71-79.

Особистий внесок автора: досліджено трансформацію зайнятості сільського населення, проаналізовано процес приватизації сільського господарства та розглянуто багатofункціональний розвиток села.

4.3. Даниленко А.С., Писаренко С.М., Хомин О.Й. Соціально-економічні проблеми розвитку підприємництва і зайнятості в сільській місцевості. Препринт наукової доповіді. - Львів, ІРД НАН України, 1996р. - 50 с.

Особистий внесок автора: проаналізовано зміну відносин власності і форм господарювання в аграрній сфері, сільську зайнятості і ринок праці.

4.4. Хомин О.Й. Структура зайнятості українського села/ Проблеми географії України. Матеріали наукової конференції. - Львів, ЛДУ, 1994р. С.104.

4.5. Хомин О.Й. Регіоналізація структури зайнятості - першооснова раціонального використання трудового потенціалу села /VII з'їзд Українського географічного товариства. Тези доповідей. - Ки.в, 1995. С.79 - 80.

А Н Н О Т А Ц И Я

Хомин О.И. Воспроизведение трудового потенциала села и занятость (региональные аспекты исследования).

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.09.02.- Занятость и рынок труда. Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 1997.

Защита рукописи диссертации, которая содержит теоретические, прикладные исследования и разработки в области формирования, распределения и перераспределения, использования трудового потенциала села на региональном и локальном рынках труда.

Ключевые слова: трудовой потенциал, занятость, региональный и локальный рынки труда, сегментация рынка труда.

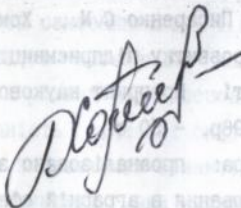
S U M M A R Y

Khomyn O.Y. Recreation of Rural Labour Potential and Employment (Regional Aspects of Investigation).

Dissertation for the scientific degree of a Candidate of Sciences (Economics) in speciality 08.09.02 - Employment and Labour Market. Institute of Regional Investigations of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, 1997.

A manuscript of dissertation is defended, containing theoretical, applied research and proposals in the sphere of formation, distribution and redistribution, use of rural labour potential at the regional and local labour markets.

Key-words: labour potential, employment, regional and local labour markets, segmentation of labour market.

Щдписано до друку 15.01.97.Формат 60x84/16.Папір друк.ж І.
Друк офсет. Умовн.друк.арк. І,8. Умов.фарб.відб. І,8.
Обл.-вид.арк. 2,0. Тираж 100. Зам. І7.

Машинно-офсетна лабораторія Львівського держуніверситету
Ім. І.Франка. 290602 Львів, вул.Університетська,І.

As 32 23 A

440369

A 36.790
AB 36.790